

เจ้าฟ้าจันทรมณฑล “ลูกที่เรารักที่สุด” ของรัชกาลที่ 4

รัชกาลที่ 4 ทรงอุ้มเจ้าฟ้าจันทรมณฑลฯ

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจันทรมณฑล โสภณภควดี กรมหลวงวิสุทธิกระษัตริย์ แรกประสูติ ออกพระนามตามพระสุพรรณบัฏว่า สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจันทรมณฑล โสภณภควดี พระองค์เป็นพระราชธิดาในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ประสูติแต่สมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี ประสูติเมื่อวันอังคารที่ 24 เมษายน พ.ศ. 2398

เจ้าฟ้าจันทรมณฑลฯ เป็นพระชนิษฐา (น้องสาว) ในสมเด็จพระเจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์ (รัชกาลที่ 5) และทรงเป็นพระเชษฐภคินี (พี่สาว) ในสมเด็จพระเจ้าฟ้าจุฑามณี และสมเด็จพระเจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ ซึ่งทั้งสี่พระองค์ประสูติแต่สมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี

รัชกาลที่ 4 ทรงรักใคร่เจ้าฟ้าจันทรมณฑลฯ อย่างมาก ทรงมักพาเจ้าฟ้าจันทรมณฑลฯ ตามเสด็จพระราชดำเนินด้วยหลายครา และโปรดให้ประทับบนตักของพระองค์โดยเสมอ ทรงป้อนพระกระยาหารให้พระราชธิดาด้วยพระองค์เอง และตรัสเรียกเจ้าฟ้าจันทรมณฑลฯ ว่า “นางหนูลูกรำเพย” (รำเพยคือพระนามของสมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี)

ดังที่แอนนา เลียวโนเวนส์บันทึกไว้ว่า “สมเด็จพระเจ้าฟ้าหญิงองค์น้อยผู้งดงามราวเทพธิดา ทรงเป็นที่รักใคร่โปรดปรานของพระองค์หญิงละม่อมและสมเด็จพระราชบิดามาก ตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ สมเด็จพระ

พระราชบิดามักโปรดให้ประทับอยู่ใกล้ ๆ เมื่อเวลาเสวยพระกระยาหาร โปรดให้ประทับบนพระเพลา และโปรดให้ตามเสด็จพระราชดำเนินไปไกล ๆ ถึงอยุธยา”

หนังสือของแอนนาคือหนังสือเพียงไม่กี่เล่มที่บันทึกเรื่องราวของเจ้าฟ้าจันทรมณฑลฯ ไว้ค่อนข้างละเอียด เธออธิบายว่าเจ้าฟ้าจันทรมณฑลฯ สิริโฉมงดงาม พระเนตรดำขลับมีแววอ่อนโยน พระฉวีขาวสะอาด พระปรางบางใสแดงระเรื่อ มีพระอุปนิสัยเห็นอกเห็นใจคนทั่วไป ร่าเริง แจ่มใส แม้จะมีคนพะเน้าพะนอเอาพระทัยแต่พระองค์มิได้เอาแต่พระทัยพระองค์เอง ทรงเป็นที่โปรดปรานมากที่สุดในบรรดาพระเจ้าลูกเธอทั้งหลาย เป็นหนึ่งในลูกศิษย์ที่เธอให้ความสนใจเช่นเดียวกับรัชกาลที่ 5 เพราะทั้งสองพระองค์มีพระสติปัญญาดีและเฉลียวฉลาด โดยเจ้าฟ้าจันทรมณฑลฯ เริ่มเรียนภาษาอังกฤษกับแอนนาเมื่อมีพระชนมายุเพียง 7 พรรษาเท่านั้น

เจ้าฟ้าจันทรมณฑลฯ โปรดให้แอนนาเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ในพระคัมภีร์ไบเบิลให้ฟัง พระองค์ยังได้สิทธิพิเศษเรียนวาดรูปกับแอนนา ในขณะที่เจ้านายเล็ก ๆ พระองค์อื่น ๆ เรียนภาษาสันสกฤต เพราะเจ้าฟ้าจันทรมณฑลฯ โปรดการวาดรูปและระบายสี

ทว่า เมื่อเกิดอหิวาตกโรคระบาด เมื่อ พ.ศ. 2406 แอนนาได้รับพระราชหัตถเลขาด่วนจากรัชกาลที่ 4 มาถึงที่บ้านของเธอว่า

แหม่มที่นับถือ

ลูกสาวสุดที่รักของเราและนักเรียนที่แหม่มรักป่วยเป็นอหิวาตกโรค เธอปรารถนาอย่างยิ่งที่จะเห็นแหม่มและเรียกหาแหม่มอยู่ตลอดเวลา เราขอร้องให้แหม่มรีบมาพบเธอ เราเกรงว่าการป่วยครั้งนี้จะร้ายแรงถึงแก่ชีวิต เพราะเมื่อเข้ามีคนในวังตายไปแล้วสองคน เธอเป็นลูกที่เรารักที่สุด

จากมิตรที่กำลังมีความทุกข์ของแหม่ม

ส.พ.ป.ม. มหามงกุฎ

แอนนาริบร้อนเดินทางมายังพระบรมมหาราชวัง เธอไปถึงห้องประทับของเจ้าฟ้าจันทรมณฑลฯ ที่มีพระอาการไม่สู้ดีนัก นายแพทย์แคมป์เบล สันตึระชะให้แอนนาและทำปากชมพูขมิบแต่ไม่เปล่งเสียงบอกเธอว่า “ท่านกำลังสิ้นพระชนม์” แอนนาได้คลานเข้าไปเข้าเฝ้าใกล้ที่ประทับเจ้าฟ้าจันทรมณฑลฯ ไม่นานพระองค์ก็สิ้นพระชนม์ แอนนา พระองค์เจ้าละม่อม และข้าทาสบริวารต่างร้องไห้โศกเศร้า ไม่มีผู้ใดกล้านำเรื่องนี้ไปกราบทูลรัชกาลที่ 4 จึงได้ขอร้องให้แอนนาคำนวณขึ้นกราบบังคมทูล

“พวกนางข้าหลวงได้พาแอนนาเข้าไปเฝ้าในห้องทรงพระอักษร สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังทรง
ฉลองพระองค์ชุดสีขาวที่ทรงสวมใส่ในงานถวายพระเพลิงพระราชโอรส พระองค์เพิ่งเสด็จกลับจากการพระราช
ทานเพลิงศพ ขณะที่แอนนาเดินเข้าไปในห้อง เธอพยายามที่จะนึกหาคำพูดที่นุ่มนวลในการเปิดทูลข่าวร้ายแต่
นึกไม่ออก

แต่แล้วแอนนาก็ไม่จำเป็นต้องกราบบังคมทูล เพราะพระองค์ท่านอ่านสีหน้าของเธอออก ทรงยกพระ
หัตถ์ขึ้นปิดพระพักตร์แล้วหันแสงอย่างโหม่นนัส น้ำพระเนตรไหลนองไม่ขาดสาย ดุจหลังออกมาจากดวง
พระราชหฤทัยที่เคยเข้มแข็งทรงอำนาจไม่ยอมพ่ายแพ้แก่สิ่งใด...สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงชบพระพักตร์ลงกับ
พระหัตถ์กันแสงโศกเศร้าถึงพระราชธิดา ทรงเอ่ยพระนามของเจ้าฟ้าหญิงอย่างอ่อนโยน รวากับว่าพระราช
ธิดาองค์น้อยกำลังประทับอยู่บนพระเพลาเช่นเคย...”

แอนนาได้ฟังเรื่องราวจากทาสที่มารับตอนออกจากบ้านว่า เจ้าฟ้าจันทรมณฑลฯ เสด็จออกไปดู
ละครและดอกไม้เพลิง ในพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระศพพระเจ้าลูกยาเธอ กรมหมื่นวิษณุภานุภินทร แต่
อหิวาตกโรคระบาดมาราว 2-3 สัปดาห์ก่อนแล้ว เป็นโรคที่ระบาดทุกปี แต่ไม่มีใครมีใครสนใจ เพราะยังระบาด
ไม่ร้ายแรง ซึ่งเป็นไปได้ว่าทรงติดโรคระบาดเนื่องด้วยเหตุเสด็จออกไปในคราวนี้

เจ้าฟ้าจันทรมณฑลฯ สิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2406 พระชนมายุ
8 พรรษา กระทั่งล่วงมาถึงในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่ รัชกาลที่ 5 โปรดเกล้าฯ สถาปนา
พระอัฐิขึ้นเป็น สมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ เจ้าฟ้าจันทรมณฑล โสภณภควดี กรมหลวงวิสุทธิกระษัตริย์

อ้างอิง :

மாகาเร็ด แบนดอน. แปลโดย กัญหา แก้วไทย. (2529). **แอนนากับพระเจ้ากรุงสยาม ANNA AND THE**

KING OF SIAM. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ปีเอส พรินติ้ง แอนด์ พับลิเคชั่น.

คันสนีย์ วีระศิลป์ชัย. (2558). **ลูกท่านหลานเธอ ที่อยู่เบื้องหลังความสำเร็จในราชสำนัก.** พิมพ์ครั้งที่ 7.

กรุงเทพฯ : มติชน

กรมศิลปากร. (2548). **ประชุมภาพประวัติศาสตร์ แผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว.**

กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร

“เจ้าฟ้าจันทรมณฑล “ลูกที่เรารักที่สุด” ของรัชกาลที่ 4” [ออนไลน์] เผยแพร่วันที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2564

เข้าถึงข้อมูลวันที่ 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2564 จาก <https://www.silpa-mag.com/>

history/article_47346?fbclid=IwAR3rTH2B-JNLR4fUTCjD6pzoHhs0JXqE8mM4Pus5V

Qnk0L1YQA75OBB3Lc0